

В данной статье нами затронут вопрос о сопоставительном исследовании адъективных фразеологизмов в английском и каракалпакском языках. Такие исследования представляют новое направление в пределах исследований этого вида, поскольку в современной лингвистике были введены очень немногие работы, сделанные по сравнению с материалами каракалпакского и английского языков.

In the given article we mentioned a question about comparative research of adjectival phraseological units in English and Karakalpak languages. Such researches present a new direction within investigations of this kind, as in the modern linguistics there have been introduced a very few works done in the comparison of English and Karakalpak languages.

Адебиёттанов

ЎЗБЕК ВА ОЗАРБАЙЖОН ХАЛҚЛАРИНИНГ АДАБИЁТ СОҲАСИДАГИ АЛОҚАЛАРИ РИВОЖИДА МАҚСУД ШАЙХЗОДАНИНГ ЎРНИ

Ф.А.Адилов – тарих фанлари бўйича фалсафа доктори

Тошкент молия институти

Таянч сўзлар: адабиёт, халқ, илмий алоқалар, интернационал, Ватан, журналистика, алоқалар, дoston, драматург, халқ оғзаки ижоди.

Ключевые слова: литература, народ, научные связи, международный, Родина, журналистика, отношения, эпос, драматург, устное народное творчество.

Key words: literature, people, scientific relations, Internasional, Homeland, journalism, relations, epic, playwright, oral creativity of the people.

Дунёда халқлар, миллатлар ва давлатлар борки, улар бир-бирлари билан алоқа қилмасдан фаолият олиб бориши мумкин эмас. Советлар ҳукумронлиги даврида тарихан таркиб топган миллий хусусиятлар билан бир қаторда, маданиятларнинг ўзаро яқинлашуви ва бир-бирини бойитиши жараёнида барча совет халқлари учун ягона бўлган интернационал маданиятнинг шаклланиши ва ривожланишига имкон берувчи кўплаб умумий мезонлар ҳам пайдо бўлган эди.

Ўзбек ва Озарбайжон халқлари ўртасидаги адабий алоқалар анча илгари шаклланган бўлиб, у советлар даврида, айниқса, урушдан кейинги йилларда ҳам давом этиб, 80-йилларда ўзининг юқори чўққисига чиқди. “Маданий қадриятлар алмашинуви ҳам анъанага айланиб қолди. Маданият ходимларингизни бизнинг юртимизда, озарбайжонликларни эса Ўзбекистонда самимий кутиб олишди,” деб таъкидлаган эди [1].

Қайд этиш лозимки, ўзбек ва Озарбайжон халқларининг дўстлиги қадим замонлардан давом этиб келаётган бўлиб, ўзбеклар Низомийни, Фузулийни, Насимийни ўқиган бўлса, Озарбайжонлар Навоий, Бобур, Машраб ғазалларини севиб ўқиганлар. “Ширвоний Муқимийнинг устозларидан бири бўлган, Муқимийнинг баъзи шеърлари Ширвонийга назира тарзида битилган. Навоий ғазалларига мафтун бўлган озар шоири Абдуллабей Осиё-чиғатойча ғазаллар ёзгани каби Фузулий таъсирида ўзбек шоири Муҳаммад Алихон Озарбайжонча шеърлар яратган” [2]. Икки қардош халқ ўртасидаги маданий ҳамкорик натижасида Озарбайжон халқи Ҳамза, Абдулла Қодирий, Ҳамид Олимжон, Ойбек, Абдулла Қаҳҳор, Комил Яшин, Шароф Рашидов, Миртемир, Назир Сафаров, Уйғун, Зулфия, Ҳамид Ғулом, Рамз Бобожон, Асқад Мухтор, Саид Аҳмад, Мирмуҳсин, Одил Ёкубов, Туроб Тўла, Шукрулло, Барот Бойқобилов, Абдулла Орипов, Эркин Воҳидов, Нормурод Нарзуллаев ва бошқа кўплаб ўзбек шоирлари ва адиблари, драматурглари ва адабиётшуносларининг асарлари билан танишиб келган бўлса, ўзбек китобхонлари Сулаймон Рустам, Ҳасул Ризо, Имрон Қосумов, Наби Ҳазрий, Марварид Дилбози, Бахтиёр Ваҳобзода, Наримов Ҳасанзода, Жобир Наврўз, ака-ука Иброҳимбековлар, Анор Элчин каби кўплаб адибларнинг асарлари билан яқиндан танишиб бордилар.

1953 йил 15 декабрда Ўзбекистон ССР Ёзувчилар уюшмаси Ўзбекистон ССР ва Озарбайжон ССРнинг Тил ва адабиёт институтлари билан ҳамкорликда Низомий Ганжавий вафотининг 750 йиллигини ўтказди. “Қизил Ўзбекистон” газетасида Ғофур Ғуломнинг “Озарбайжон халқининг буюк шоири”, Ҳамид

Ғуломнинг “Абадий дўстлик” мақолалари, “Низомий Ганжавий асарлари таржималари” ва бошқалар нашр этилди. 1981 йили Озарбайжонда, қолаверса, бутун иттифокда ўрта аср шарқининг ажойиб мутафаккири ва шоири Абу Муҳаммад Низомий-Ганжавий таваллудининг 840 йиллиги кенг нишонланди. Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтида унга бағишланиб ўтказилган тадбирда буюк Озарбайжон шоирининг ижтимоий ва эстетик қарашлари, унинг шарқ адабиёти ривожига қўшган хиссаси кенг миқёсда таҳлил этилди. 1991 йил 23 декабрда Тошкент давлат педагогика институтида Низомий таваллудининг 850 йиллиги мунособати билан илмий-назарий анжуман ва бадиий кеча бўлиб ўтди [7]. Бундан кўриниб турибдики, қардош халқлар адабиёт соҳасидаги алоқаларга алоҳида эътибор қаратилган ва икки халқ ҳам бир-бирларининг адабий меросларига эътиборсиз бўлмаган.

1948 йили эса ўзбек халқининг улуғ шоири ва мутафаккири Алишер Навоий юбилеи Озарбайжонда тантанали тарзда нишонланди. Республиканинг қатор маданият уйлари, клублари, олий ўқув юрларида, турли даражадаги корхоналарда Навоий ижодига бағишланган маърузалар қилишди, Навоийнинг Озарбайжон адабиётидаги ўрни бўйича суҳбатлар ўтказилди. Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин”, “Сабъаи сайёр” каби дostonлари Озарбайжон тилида нашр қилинди. Республика газеталарида Навоий ижодига бағишланган махсус саҳифалар ташкил этилиб, Озарбайжон Фанлар Академиясида Навоий ижодига бағишланган илмий конференция ўтказилди. Республиканинг йирик шаҳарлари-Кировобод, Нахичеван, Степанакерт, Нух, Ленкоран ва бошқа жойларда турли даражадаги юбилей тадбирлари олиб борилди [8]. Озарбайжонда бўлиб ўтган асосий тадбирларга ўзбекистонлик санъаткорлар таклиф этилди ва улар ўзларининг тақорланмас бадиий дастурлари билан озарбайжонликларни хушнуд этишди. 1956 йил 23 июнда Озарбайжонда Озарбайжон ёшларининг республика фестивали бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистон давлат раҳбари Шароф Рашидов ҳам иштирок этди. Бир қатор нуфузли меҳмонлар қатори Шароф Рашидовга ҳам Озарбайжон ёшлари 1-фестивали лауреати унвони берилди [9].

Озарбайжон ва Ўзбекистоннинг адабиёт соҳасидаги алоқалари ҳақида сўз кетар экан, ўзбек адабиётининг атоқли намояндаларидан бири, машҳур шоир, забардаст драматург, адабиётшунос олим ва таржимон Мақсуд Шайхзода ҳақида сўз юритмасдан иложимиз йўқ. Мақсуд Шайхзода 1908 йил 7 ноябрда Озарбайжон

диёридаги Агдаш (Октош) шаҳарчасида туғилган [12], у мустабид тузумнинг тазийқ ва таҳдидларига қарамай, завқ-шавқ билан ижод қилди, замонавий ўзбек адабий тили ва адабиёти таракқиётига бебаҳо хисса қўшди [3]. М.Шайхзоданинг исми-шарифи Тошкентга кўчиб келгунига қадар Мақсуд Шейхиев бўлган. 1928 йил февраль ойида М.Шайхзода Тошкентга сургун қилинади (март ойида Тошкентга келади [13] ва айнан ўша даврдан бошлаб Ўзбекистонда ижод қила бошлайди [4]. Шоирнинг бу ўлкадаги адабий фаолияти 1929 йилдан бошланди. Унинг “Ўн шеър” (1932), “Ундошларим” (1933), “Учинчи китоб” (1934), “Жумхурият” (1935) тўпламларининг нашр этилиши адабиётга ўзига хос овозига эга шоир кириб келаётганидан дарак берди.

Уруш йилларида шоир бутун ижодий қувватини, қалб ҳароратини душман устидан ғалаба қозонишга сафарбар этди. Урушнинг биринчи кунлариданок Ватан химояси қаҳрамонларини улуғловчи, фронт орқасидаги кишиларнинг фидокорона меҳнатини ифодаловчи “Кураш нечун” (1941), “Жанг ва қўшиқ” (1942), “Капитан Гастелло” (1941), “Кўнгил дейдики...” каби шеърӣй тўпламлари, “Жалолитдин Мангуберди” (1944) тарихий драмаси ва бошқа қатор публицистик асарларини яратди [3].

Урушдан кейинги тинч қурилиш йилларида қатағонлик жабрини тортган бўлса ҳам, ўз эл-юртига фидоӣй шоир Ватанимиз бўйлаб кенг қулоқ ёзган зафарли меҳнат, тинчлик учун кураш ҳақида “Ўн беш йилнинг дафтари”, “Олқишларим”, “Замон торлари”, “Шуъла”, “Чорак аср девони” каби шеърӣй тўпламларини яратди.

1958 йили адабнинг кўҳна ва айни чоғда навқирон Тошкент шаҳрига бағишланган, унинг тарихи, ўтмишдаги маданият ва халқаро алоқаларини тасвирловчи “Тошкентнома” лирик достони яратилди. Истеъдодли драматург 1960 йилда ёзган “Мирзо Улугбек” трагедиясида буюк ўзбек мунажжими ва маърифатпарвар ҳукмрони образини яратди. Бундай асарнинг айнан советлар ҳукумронлиги даврида, турли хилдаги мафкуравий тўсиқларнинг бўлишига қарамасдан яратилиши буюк жасорат эди. Шайхзода Пушкиннинг “Мис чавандоз”, Лермонтовнинг “Кавказ асири”, Маяковскийнинг “Жуда соз” достонлари ва кўплаб шеърларини, Шекспирнинг “Ҳамлет”, “Ромео ва Жульетта” трагедиялари ва сонетларини, Нозим Ҳикматнинг шеърларини, Озарбайжон шоирлари асарларини ўзбек тилига таржима қилди ва ўзбек адабиёти ихлосмандларини жаҳон адабиёти дурдоналари билан яқиндан таништиришга катта хисса қўшди. Шайхзоданинг ўзбек адабиёти тарихи, ўзбек халқ оғзаки ижодиёти, хусусан, Алишер Навоӣй ва ижодини таҳлил ва тадқиқ этишга бағишланган илмӣй ишлари ҳам таҳсинга сазовордир [6]. 1960 йил 20 январь куни Алишер Навоӣй номидаги опера ва балет театрида Озарбайжон адабиёти ва санъатининг ўн

кунлиги бўлиб ўтди. Ушбу тадбирда Шайхзодага сўз берилади, у машҳур озар шоири Сулаймон Раҳмонга қараб шундай шеър ўқидики, бу шеър самимийликнинг тилла сувлари юритилган сатрлари билан ўзбек шоирининг Меҳнат Қаҳрамони Сулаймон Рустам билан бир сафда туришини кўрсатди-қўйди. Шайхзода ўн кунлик муносабати билан озар дўстининг талайгина шеърларини ўзбек тилига таржима қилди. Ўн кун мобайнида улар билан бирга ётиб, бирга турди. Озарбайжон тилининг шарбатига тўйиб, хумордан чикди [5]. Шоир журналистика соҳасида ҳам қалам тебратиб, “Қизил Ўзбекистон”, “Шарқ ҳақиқати”, “Ёш ленинчи” газеталарида адабий ходим бўлиб ишлаган [13].

Шоирнинг мардоновор меҳнатлари инобатга олиниб, 1964 йил ноябрь ойининг бошларида Шайхзодага “Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби” фахрий унвони берилди [5]. М.Шайхзода 1967 йил 19 февралда вафот этди. Шоир вафотидан кейин 1968 йил ноябрь ойида Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан М.Шайхзоданинг 60-йиллик юбилейи кенг нишонланди. Юбилейга Озарбайжонлик адабиётшунослар Мамед Ибрагим ва Саҳир Сухроблар таклиф этилди [14]. Шу муносабат билан шоир асарлари ўзбек ва рус тилларида чоп этилди [11]. Шоирнинг ижодий фаолиятини жиддий ўрганиш 50-йилларнинг охирларидан бошланди. Бу йўналишда диққатга сазовор асарлар юзага келди.

Адабиётшунос олим О.Шарафиддиновнинг “Шайхзода” ва “Шоир қалби дунёни тингла” илмӣй монографиялари майдонга келди. Уларда М.Шайхзоданинг ўзбек адабиётига қўшган муносиб хиссаси ҳақида фикрлар билдирилиб, унинг ижодига юқори баҳо берилади [10].

Хулоса ўрнида шунини айтиш мумкинки, Мақсуд Шайхзода ўз фаолияти билан, ўзбек ва озарбайжон халқлари адабий ҳамкорлигига ўзининг салмоқли хиссасини қўшди. Фақатгина озарбайжон халқи эмас, балки ўзбек халқининг ҳам қалбидан жой олди. Ҳозирги кунда ҳам шоирнинг исми ўзбек ва озарбайжон адабиёти вакиллари тамонидан фахр билан тилга олинади. Ўзбек-озарбайжон адабий алоқаларини ўрганишда озарбайжон адибларидан Халил Ризо, ўзбек адибларидан Ғ.Ғулом, Ғайратӣй, Ойбек, Уйғун, Зулфия кабиларнинг хизматлари катта бўлса, ҳам бу йўналишда М.Шайхзоданинг ўрни алоҳидадир. Шубҳасиз, бу каби адабий алоқалар гарчи расман адабий соҳада юз берган бўлса ҳам у халқлар ўртасидаги ўзаро муносабатларни мустаҳкамлашга муносиб улуш бўлиб қўшилди.

Ўзбек ва озарбайжон китобхонларининг қардош республикалар адабиёти билан танишиш жараёнлари машҳур шоирлар асарларини нашр этиш, китобхонлар билан учрашувлари орқали амалга оширилган бўлса ҳам улар мазкур халқлар ҳамкорлигини жипслаштиришга катта хизмат қилди.

Адабиётлар

1. Алиев Г. Битта йўл. Ташкент город братства. –Ташкент: Изд-во ЦК КП Узбекистана, 1969. –С. 133.
2. Багиров З. Ягона оилада. –Т.: // Совет Ўзбекистони. 1980 йил, 3 июнь.
3. Дўстлик ва қардошлиқ куйчиси. –Т.: //Ўзбекистон маданияти. 1978 йил 17 ноябрь.
4. Икки халқ фарзанди. –Т.: //Ўзбекистон маданияти. 1979 йил 5 июн.
5. Каримов Н. Мақсуд Шайхзода. –Т.: “Шарқ”, 2009, 272-б.
6. Мақсуд Шайхзода (1908-1967). // <https://ziyouz.uz>.
7. Низомийга эҳтиром. –Т.: Ўзбекистон адабиёти ва санъати. 1991 йил 27 декабрь.
8. Озарбайжонда Навоӣйхонлик. –Т.: //Ўзбекистон маданияти. 1948 йил 12 май.
9. Озарбайжон ёшларининг ажойиб байрами. –Т.: //Ўзбекистон маданияти. 1956 йил 11 июль.
10. ЎзМДА. 2356-фонд, 1- рўйхат, 1076-иш, 4-варақ.
11. ЎзМДА. 2356-фонд, 1- рўйхат, 1076-иш, 9-варақ.
12. ЎзМДА. 2356-фонд, 1-рўйхат, 1142-иш, 5-варақ.
13. ЎзМДА. 2356- фонд, 1-рўйхат, 1142-иш, 9-варақ.
14. ЎзМДА. 2356-фонд, 1-рўйхат, 1142-иш, 16-варақ.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада ўзбек ва озарбайжон халқлари ўртасидаги адабий алоқаларнинг ривожланишида икки қардош халқнинг сеvimли шоири, забардаст драматург, адабиётшунос олим ва таржимон Мақсуд Шайхзоданинг Ўзбекистондаги ҳаёти, ижоди, яратган ўлмас асарлари ва фаолияти ҳақида сўз юритилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье говорится о развитии отношений между Узбекистаном и Азербайджаном в области литературы, о жизни, творчестве, созданных бессмертных произведениях и деятельности Мақсуда Шейхзоды, любимого поэта двух народов, великий драматург, литературоведа и переводчика в Узбекистане.

SUMMARY

This article deals with the development of relations between Uzbekistan and Azerbaijan in the field of literature, the life, work, created immortal works and the activities of Maqsud Sheikhzoda, the favorite poet of the two peoples, a great playwright, literary critic and translator in Uzbekistan.

“QUTADG‘U BILIG”NI OBRAZLAR TIZIMI ASOSIDA O‘RGANISH USULLARI

O.K.Ametova – *katta o‘qituvchi*

Alisher Navoiy nomidagi ToshDO‘TAU

Tayanch so‘zlar: obraz, obrazlilik, badiiy tasvir, qiyoslash, mavzu, shakl, mazmun.

Ключевые слова: образ, образность, художественное изображение, сравнение, тема, форма, содержание.

Key words: image, imagery, art image, comparison, theme, form, content.

Adabiy ta’limdagi badiiy asar tahlili jarayonini to’g’ri tashkil qilishda o’quvchi – kitobxon adabiy-nazariy tushunchalarni bilishi, ularning o’xshash va farqli jihatlariga haqida tasavvurga ega bo’lishi lozim. Chunki (istaymizmi, yo’qmi) tahlil jarayoni bosqichlarida o’qituvchi va o’quvchi eng kamida quyidagi adabiy-nazariy tushunchalarni qo’llaydi hamda ular haqida tushunchaga ega bo’lishi tavsiya etiladi: 1. Asarni tur va janr xususiyatlariga ko’ra o’rganish. 2. Asarning kompozitsiyasi va syujeti haqida tasavvur hosil qilish. 3. Asarni obrazlar tizimi asosida tahlilga tortish. 4. Asardagi badiiy-tasviriy vositalar tahlili. 5. Badiiy asar tili tahlili. 6. Vazn, shakl, hajm (agar she’riy asar bo’lsa) tahlili. 7. Peyzaj tahlili. 8. Asardagi ma’lum bir epizodlar tahlili. 9. Adibning so’z qo’llash mahorati tahlili... Albatta, bu ro’yxatni o’qituvchi o’z fantaziyasi, sharoit hamda vaqt taqozosiga ko’ra davom ettirishi yoki qisqartirishi mumkin. Adabiyot o’qituvchisi bu ishlarining birortasini juda muhim yoki nomuhimga chiqarmasligi lozim. Ma’lumki, yuqoridagi kabi adabiy-nazariy tushunchalar haqida bilim – birdaniga yoki bir-ikki soatlik dars bilan hosil qilish mumkin bo’lmagan hodisa. Buning ustiga adabiyot fani yuzasidan yaratilgan Dasturda adabiy-nazariy atamalarini o’rganish uchun maxsus soatlar ajratilmagan. Shunday ekan bunday tushunchalarni singdirishda ham o’qituvchi fidoyilik ko’rsatishi, ya’ni har bir dars soatidan ma’lum bir daqiqalarni ajratishi yoki sinfdan tashqari mashg’ulotlarda maxsus fan sifatida o’rgatishi, eng kamida mustaqil o’qish uchun uyga vazifaga qo’shib berishi hamda nazorat qilishi lozim. Zero, o’quvchi shu bilimlar bilan qurollansagina, asarning mazmun-mohiyati, ijodkorning maqsad-muddaosini anglab yetadi, his qiladi, tahlilga to’g’ri yondashadi, mustaqil fikrlaydi hamda asardan estetik zavq ola biladi. Yuqoridagi tahlil bosqichlarini bir-biridan ayro, ajratib qo’yish ham mumkin bo’lmagan holatdir. Bu bosqichlar har doim bir-birini taqozo qiladi, biri ikkinchisini to’ldirib boradi. Biz ushbu maqolada badiiy asar tahlilidagi ana shunday zarur bo’g’inlardan biri – asarni obrazlar tizimi asosida tahlilga tortish masalasi haqida fikr yuritamiz. Asarni sevib mutolaa qilish, o’qiganlarni mushohada qilish, uning kitobxon tafakkur va taxayyuliga ta’siri, asar haqida o’ylash – mulohazaga undashi, xulosa qilishga chorlashi asarning obrazlilik va obrazlar tizimi bilan bog’liqdir. Obrazlilik va badiiy obraz haqida adabiyotshunos olim Dilmurod Quronov: “San’atkor badiiy obraz vositasida dunyoni anglaydi, o’zi anglagan mohiyatni va o’zining anglayanotgan narsaga hissiy munosabatini ifodalaydi. Shu ma’noda obraz adabiyot va san’atning fikrlash shakli, usuli sanaladi; obrazlar vositasida fikrlagani uchun ham adabiyot va san’atga xos fikrlash tarzi “obrazli tafakkur” deb yuritiladi” [1:88], – deydi. Badiiy adabiyotda obrazlilik va badiiy obraz tushunchalari, umuman obrazli fikrlash kecha yoki bugun paydo bo’lmaganligi folklor va qadimgi yozma adabiyot namunalaridan ma’lum. Fikrimizning yorqin ifodasi qadimgi turkiy adabiyotning buyuk obidasi

“Qutadg‘u bilig” [2,3] asari bo’la oladi. Yusuf Xos Hojib o’zining falsafiy, axloqiy-ta’limiy qarashlarini faqat pand-nasihati tarzidagina bayon etishni maqsad qilib olgan emas, balki u jamiyat a’zolarini bezovta qilayotgan ko’plab muammolar hamda ularning yechimini badiiy-estetik jihatdan mukammal, ta’sirli ifodalashni ko’zda tutgan. Bu niyatning mutlaqo o’ziga xos, original tarzda, ayni paytda yuksak mahorat bilan amalga oshganligi “Qutadg‘u bilig”ni ilk marta o’rgangan tadqiqotchilardan boshlab, zamonaviy ilm ahli tomonidan ham yakdillik bilan tan olingan. Maktab adabiy ta’limida bu asarni o’qitish va o’rgatish uchun 11-sinf Adabiyot [3:70] darsligida ancha salmoqli matn berilgan. Dasturda esa bu mavzuni o’rganishga 3 soat vaqt ajratilgan. Agar bu vaqtning 1-soatini adib tarjimayi holi, asar haqida umumiy ma’lumot hamda matnning ma’lum bir qismini o’qishga sarflab, qolgan qismni uyda o’qib, uqib tahlilga tayyorgarlik ko’rishlari haqida topshiriq bersak, 2-, 3-soatda asarni obrazlar tizimi asosida tahlil qilish mumkin bo’ladi. Buning uchun o’quvchilar badiiylilik, obrazlilik, badiiy obraz kabi terminlar haqida quyidagi ma’lumotlardan boxabar bo’lishi lozim: Badiiylilik, obrazlilik – san’atning ham joni, ham ruhi ekan, uni yuzaga keltiruvchi asosiy vositalardan biri badiiy obrazdir. Aslida “obraz” so’zi slavyan tillariga xos bo’lib, u voqea-hodisalarning xayolda namoyon bo’ladigan manzarasini bildiradi. Obraz yaratish yo’llari 2 xil: jamlash yo’li bilan; prototip (yunoncha “protos” – ilk; “tupos” – nuqta, nishona) asosida. San’atkorning turmush haqidagi orzu va umidlarini tasvirlagan obraz romantik, hayotiy voqea-hodisalarni aks ettirsa, realistlik obraz sanaladi. Adabiy tur va janrlar, uslub va tasviriy vositalarga ko’ra epik, lirik, dramatik, xayoliy-fantastik, afsonaviy, mifologik, ramziy-majoziy (simvolik), kinoyaviy (allegorik), satirik, yumoristik obrazlar ham tasnif qilinadi. Asar syujetida faol yoki nifaolligiga ko’ra obrazlar yana 2 xil bo’ladi: bosh, yordamchi (epizodik). Adib tarix va zamona materialiga murojaat qilishiga ko’ra quyidagi obrazlarni vujudga keltiradi: tarixiy, zamondosh. Ushbu nazariy bilimlar egasi bo’lgan o’quvchi “Qutadg‘u bilig”dagi obrazlarning ramziyligi, har qaysi obraz bitta mavhum (adl, davlat, aql, qanoat) tushunchaning mohiyatini ochuvchi, anglatuvchi obraz ekanligini anglab yetadi. Bu haqda amerikalik ijodkor Jorj Karlin shunday deydi: “Bollalarni o’qishga o’rgatishdan ko’ra o’qiganlari haqida fikrlashga o’rgatish muhimroq”. O’qituvchi asarda 4 nafar asosiy qahramon: Kuntug’di, Oyto’ldi, O’gdulmish va O’zg’urmishdan tashqari Ersig, Kusamish nomli epizodik qahramonlar ham mavjudligini, ularning ham asar syujetida o’ziga xos o’rni borligini aytib o’tishi lozim. O’quvchi qiziqishi natijasida to’g’ridan to’g’ri asarning to’liq matnidan ular haqidagi sahifalarni mustaqil o’zlashtirishlari mumkin bo’ladi. Har qanday asarni obrazlar tizimi orqali tahlil qilishda quyidagi ish turlarini ketma-ketlikda qo’llash mumkin: 1. Obrazlarning nomlari tahlili. 2. Har bir qahramonga berilgan amal-mansab, lavozim tahlili. 3. Muallif